

Akvilina Cicėnaitė: „Kai grįžtu į Vilnių, grįžtu į save“

„Kai grįžtu į Sidnėjų, ilgiuosi Vilniaus nenuspėjamumo, upės, sruvenančios per jo širdį. Kai grįžtu į Vilnių, ilgiuosi Sidnėjaus saugumo ir spindėjimo.“ Tai sakinyš iš Akvilinos Cicėnaitės-Charles romano „Anglų kalbos žodynas“, šiemet pelniusio Jurgos Ivanauskaitės premiją. Aštuntoji rašytojos, vertėjos, religijos mokslų daktarės knyga įtraukia į kelionę po Australiją, kuri tampa kelione į save, apilankant praeties prisiminimus, ieškant namų jausmo, kai gyvenimas padalytas per du žemynus.

Indrė PLIUŠKYTĖ-ZALIECKIENĖ

PASAULIOLIETUVIS.LT

Nors gyvenate Australijoje, esate pačiame lietuvių literatūros gyvenimo sūkuryje - Lietuvos leidyklose leidžiate knygas, jūsų knygos pelno nacionalinius apdovanojimus ir premijas. Galbūt gyvenimas užsienyje rašytojui turi privalumų? Kokių?

Toks gyvenimas turi ir privalumų, ir iššūkių - gyvendamas svetur, rašytojas atsiduria toli nuo savo kalbinės, kultūrinės aplinkos, literatūrinės bendruomenės, galiausiai ir nuo skaitytojų. Grįžtu dažniausiai tik kartą per metus, tad prarandu ir gilesnio ryšio su skaitytojais galimybę, ir ne tiek, kiek norėčiau, seku kolegų kūrybą, apskritai turbūt daugiau esu angliškai rašomos literatūros kontekste.

Kita vertus, atstumas leidžia į daugelį dalykų pažvelgti naujai, o anonimiškumas milijoniniame mieste padeda nesusireikšminti ir moko susitelkti į tai, kas svarbiausia, - į kūrybą. Nauji išpūdžiai, žmonės, kelionės, meno kūriniai, knygos - visa tai suteikia įkvėpimo. Buvimas toje tarpinėje erdvėje, tarp šalių, vėlgi gali

būti savaip produktyvus, tapti akstinu mąstyti ir kurti. Kartais galvoju, kad jei nebūčiau išvykusi, būčiau rašiusi visai kitokias knygas. Nors išties ir sunku palyginti – beveik visos mano knygos, išskyrus pirmąją, parašytos jau gyvenant svetur, tad nė nežinau, ką reiškia būti rašytoja Lietuvoje.

Kuo skiriasi jūsų, kaip rašytojos, kasdieninė veikla būnant Australijoje ir būnant Vilniuje?

Labai skiriasi jau vien todėl, kad Australijoje dirbu – rašau, verčiu, o į Lietuvą dažniausiai grįžtu jau pristatyti naujos knygos. Vilniuje laukia pristatymai, renginiai, susitikimai, o Sidnėjyje – priešingai: didžiąją laiko dalį praleidžiu viena savo darbo kambaryje. Mano kasdienybė čia labiau nuspėjama, bet produktyvesnė.

Suprantu, kad dirbate iš namų. Kokius būdus, priemones naudojate, kad sau atskirtumėte laiką, skirtą darbui, ir laiką skirtą poilsiui?

Nebrėžiu griežtos skirties tarp darbo ir poilsio. Mano darbas yra literatūra, tad vedžiodama šunį svarstau, kaip geriau perteikti keblią verčiamos knygos frazę, bėgiojant į galvą gali ateiti sakinyš rašomam tekstui, knygas skaitau visur, kur tik randu laiko, kad ir gydytojo laukiamajame, o vėlyvą naktį Australijos laiku, kai turėčiau ilsėtis, jungiuosi į virtualų susitikimą su Lietuvos skaitytojais. Turbūt galima sakyti, kad gyvenu darbu.

Ar rengiate susitikimus su skaitytojais už Lietuvos ribų? Jei taip, kuo jie skiriasi nuo susitikimų Lietuvoje?

Gyvenu mieste, kur ne tiek daug lietuvių ir dar mažiau jų domisi lietuvių literatūra. Iki šiol nebuvo progų susitikti su skaitytojais už Lietuvos ribų; tiesą sakant, pirmąsyk savo kūrybą Sidnėjyje skaičiau tik pernai gruodį per čia surengtą Australijos lietuvių dienų literatūros popietę.

Kur labiau jaučiatės viešnia - Lietuvoje ar Australijoje?

Kaip tik šiuo metu esu Vilniuje, mieste, kuris yra, buvo ir bus mano namai. Bet Sidnėjyje irgi yra mano namai, darbo erdvė, kasdienybė. Nei čia, nei ten nesijaučiu viešnia, gal tik tiek, kad kuo toliau, tuo man sunkiau keliauti tarp šių dviejų miestų – ir fizine, ir emocine prasme.

Ko ilgitės išvykusi iš Vilniaus ir ko - išvykusi iš Sidnėjaus?

Vilnius man visų pirma yra žmonės, su kuriais sieja meilė literatūrai; seni ir nauji draugai; šeima, literatūrinė bendruomenė. Išvykusi iš Vilniaus ilgiuosi viso to, kaip ir paties miesto, jo dvasios, kuri žodžiais nenupasakojama ir kituose miestuose neatkartojama.

Sidnėjus mane įsuka į šiltą kokoną, užliūliuoja savo pažįstamumu, įprasta kasdiene rutina, tad išvykusi pasiilgstu savo namų erdvės ir patogumo, erdvės rašyti. Išties daug ir kur kas išsamiau, nei galėčiau sutalpinti šiame interviu, apie šias dvi ilgesio formas rašiau ir savo romane „Anglų kalbos žodynas“.

Parašius knygą suteikiate sau kokias nors kūrybines atostogas ar iškart neriate į kitos knygos rašymą? O gal rašote kelias knygas vienu metu?

Yra buvę visaip. Buvo ir taip, kad bebaigiant knygą galvoje jau formavosi naujo kūrinio sakiniai, turėjau kuo greičiau užbaigti tai, ką rašiau, kad galėčiau pradėti naują tekstą – taip gimė „Niujorko respublika“, kurią, beje, parašiau itin lengvai ir greitai. O štai prie „Anglų kalbos žodyno“ dirbau porą metų – tai buvo intensyvus laikas, kai ne tik rašiau, bet ir gyvenau šia knyga, tad pertrauka po jos atrodė neišvengiama. Iki šiol nesu atsisveikinusi su šiuo kūrinium – vis dar apie jį kalbu, jis vis dar keliauja per skaitytojų rankas. Nėra taip, kad rašyčiau kelias knygas vienu metu, bet turiu idėjų, neišbaigtų minčių, pradėtų juodraščių, prie kurių tikiuosi kada nors sugrįžti.

Gal yra kas nors, kas Australijoje nepaliauja jūsų stebinti? O gal kas nors ima stebinti Lietuvoje?

Jau dešimt metų gyvenu Sidnėjuje ir jis vis dar sugeba mane nustebinti – tai miestas su daugybe veidų ir skirtingų balsų, neramus, triukšmingas, be galo fotogeniškas, miestas, kurį sunku prisijaukinti. Vis dar nustebina ir australiškos gamtos grožis, nors, rodos, per tiek metų turėčiau būti prie jo pripratusi. O Vilniuje ne tiek stebiuosi, kiek per tą trumpą laiką čia stengiuosi bent šiek tiek iš naujo pažinti savo miestą, pastebėti, kaip kinta jo veidas. Vilnius yra mano gimtasis miestas – nesistengiu žvelgti į jį vertindama, kritiškai. Kai grįžtu į Vilnių, grįžtu į save.

Kas padeda nepamesti savęs gyvenant tarp dviejų šalių? Esate minėjusi, kad kartais ima slėgti pasirinkimo svoris. Kas padeda su tuo išbūti?

Jau esu kalbėjusi ir apie tai, kad kuo toliau, tuo labiau pastebiu, jog buvimas tarp

dviejų šalių turi savo ribas, galiausiai ateina laikas rinktis. Pati kuri laiką tikėjau, kad įmanoma turėti dvejus namus, gal net kiek romantizavau tokį gyvenimą, tačiau pastarųjų metų įvykiai labai pakeitė tai, ką galvoju apie buvimą pasaulio piliečiais ir ką man reiškia namų sąvoka – namai kaip išipareigojimas, kaip vertybinis pasirinkimas. Kai bandai būti ir čia, ir ten, galiausiai kyla pavojus nė vienai šaliai nepriklausyti iki galo.

Teko skaityti, kad gyvenimas tarp Lietuvos ir Australijos jums yra gyvenimas pasidalijus. Apie gyvenimą tarp dviejų kultūrų, jų neišverčiamumą kalbate ir romane „Anglų kalbos žodynas“. O naujausias jautrus tinklaraščio įrašas „Savas kambarys“ leidžia suprasti, jog pardavėte butą Vilniuje, saugojusį daug prisiminimų. Ar tai reiškia, jog baigėsi jūsų gyvenimas pasidalijus, išvertėte neišverčiamą ir namai Sidnėjuje tampa jūsų vieninteliais namais? Gal romano rašymas padėjo pačiai rasti kokių nors atsakymų?

Šio romano rašymas padėjo man suprasti, jog tam, kad parašyčiau knygą, man nereikia žinoti atsakymo. Nei knygos rašymas, nei jos skaitymas gali ir nepadovanoti atsakymo, kur kas svarbiau – įtaigia literatūrine kalba suformuluoti klausimus.

Neišverčiamumo tema vis aktualesnė ir niekur neemigravusiems, visą gyvenimą gyvenantiems Lietuvoje. Jau ir prieš dvidešimt metų tarptautinėse įmonėse dirbę lietuviai bendraudavo neverdsdami angliškų darbinių terminų. O pastaraisiais metais Lietuvos moksleiviai dažnai tarpusavyje bendrauja išvis vien angliškai. Kaip manote, iš kur veda ši globalizacija kalboje? Ar gali būti, kad tai keičia mūsų mentalitetą, o gal ir įgimtą temperamentą?

Šį klausimą kaip tik neseniai aptarėme, man viešint vienoje Vilniaus mokykloje, susitikime su moksleiviais. Viena mokytoja paklausė, kaip mokiniams paaiškinti, kodėl verta gerai mokėti lietuvių kalbą, mat jiems stinga motyvacijos mokytis, jie mano išvyksią studijuoti į užsienį, kur anglų kalba svarbesnė už lietuvių. Sunki užduotis: kaip surasti tinkamus žodžius paaiškinti mokiniams, kad būtent lietuvių kalba yra mūsų stiprybė, mūsų esmė, tai, nuo ko atsispiriame, net jei esame iškeliavę į pasaulį? Anglų kalbos įtaka neišvengiama net ir gyvenant Lietuvoje, ji užima vis daugiau teritorijos. Bet, man regis, svarbu ne tiek kovoti su anglų kalbos įtaka, kiek stiprinti tą jausmą, kad lietuvių kalba yra mūsų galia, savastis,

mūsų istorija.

Knygoje leidžiate pajusti anglišku žodžių ir jų vertinių skirtumų niuansus. Man net užėmė kvapą skaitant apie „afterlife“. Tikrai - juk „po gyvenimo“ ir „po mirties“ skamba visiškai skirtingai. Galvoju apie savo tėvų kartą, ir smalsu, ar angliškai nesuprantantis žmogus galėtų visavertiškai patirti jūsų knygą? Kaip manote?

Kai rengėme tekstą spaudai, diskutavome ir su leidėja, ir su teksto redaktore, ar pateikti anglišku žodžių vertimą. Galiausiai nusprendėme to nedaryti, pasilikti prie pradinio varianto, kur žodžiai paliekami neversti, tik paaiškinami per istorijas. To neišverčiamumo tėvų kartai neišvengiamai bus daugiau, bet tai ir yra vienas knygos prasminių sluoksnių - kad neišverčiamumas randasi ne tik kalbant svetima kalba, bet ir kalbant ta pačia kalba, tik esant toli vienam nuo kito. Tad taip, šia prasme skirtingos kartos knygą skaitys skirtingai, bet, kita vertus, juk ir nėra vieno teisingo būdo patirti šią knygą, kiekvienas žmogus joje ras skirtingus sluoksnius.

Ar rašydama turite planą, kaip pasisuks knygos siužetas, o gal leidžiate knygai vystytis savaime?

Kiekviena knyga atsineša savo rašymo būdą. Ankstesnes knygas rašiau labiau apgalvodama planą, siužetą, nors vis tiek neišvengdama netikėtumų. O štai, pavyzdžiui, „Anglų kalbos žodyno“ rašymas buvo visai kitoks, pirmiausia - gerokai lėtesnis procesas. Siužetas čia nebuvo toks svarbus, labiausiai norėjosi ryškinti mintį, gludinti žodį, sakinį, paragrafą. Bet kad ir kurią knygą rašyčiau, daug laiko skiriu teksto redagavimui - redaguoju dažniausiai ilgiau, nei rašau.

Kuo jums skiriasi rašymas suaugusiems ir paaugliams?

Neseniai baigiau rašyti knygutę vaikams - tai bus pirmoji mano knyga mažiausiesiems. Rašymas vaikams ypatingas visų pirma tuo, kad turiu galvoti apie auditoriją - ką ji jau geba suprasti, kaip išryškinti personažus, suderinti idėją, teksto grožį, pagavumą, patrauklumą? Tekstai mažiausiesiems neilgi, kiekvienas žodis svarbus, be to, juose gali rasti ir dar vienas prasminis sluoksnis suaugusiems skaitytojams.

Rašant paaugliams svarbu atvirumas, autentiškumas. Norisi tekste palikti šviesos ir vilties net kalbant sudėtingomis temomis. Čia irgi svarbu, kad tekstas atlieptų

skirtingas auditorijas – knygas paaugliams neretai skaito, mėgsta ir suaugusieji. Norisi rašyti tokias knygas, kokias būčiau skaičiusi paauglystėje – kurios dovanotų bendrystės jausmą, galimybę susitapatinti, pasijusti nebe vienam.

Kai rašau suaugusiesiems, galvoju apie knygą, kokios nėra ir kokią norėčiau perskaityti. Galvoju apie tai, kas man rūpi, kas neduoda ramybės, į kokius klausimus neturiu atsakymo.

Apie ką jūsų naujoji knyga vaikams?

Labai knieti daugiau papasakoti apie naująją knygą, bet drauge norisi ir luktelėti, kol dailininkė sukurs iliustracijas. Bet jau dabar išduosiu, kad šio kūrinio idėja gimė iš vieno „Anglų kalbos žodyno“ sakinio.

Ar rašote dienoraštį tik sau?

Nerašau, bet vis pagalvoju, kad gal ir norėčiau tokio kasdienio įpročio.

Esate minėjusi, kad kalba – jūsų namai ir rašydama jaučiatės labiausiai namie. O jei nerašytumėte, kur dar taip jaustumėtės?

Sunku spėlioti, nes rašymas yra neatsiejama mano tapatybės dalis. Kalba – mano darbo įrankis ir taip, tam tikromis prasmėmis – mano namai. Jei nerašyčiau, gal būtų lengviau pasiduoti tiek svetimos kalbos įtakai, tiek pasijusti namie ten, kur esu.

Gal yra kokių lietuviškų tradicijų, prigijusių jūsų tarptautinėje šeimoje?

Niekada pernelyg nesureikšminau tradicijų, bet jau daug metų kartu su keliomis šeimomis Sidnėjuje lietuviškai švenčiame Kūčias.

Ką patartumėte lietuviui, svarstančiam galimybę gyventi tarp dviejų šalių?

Turbūt skatinčiau pagalvoti ne tik apie naujos šalies trauką, egzotiką, atradimų džiaugsmą, bet ir apie to pasirinkimo kainą – paliktus artimus žmones, gyvenimą pasidalijus, ilgesį, keliavimą tarp dviejų šalių, kuris jau pats savaime nėra tvarus pasirinkimas.

Projektas „Pasaulio Lietuva“.

Jei norėtumėte publikuoti straipsnį prašome nekeisti straipsnio pavadinimo,

nurodyti informacijos šaltinį, autorių ir projekto pavadinimą.

